

ΟΝΟΜΑ:

ΤΑΞΗ:

Β' Γυμνασίου

ΜΑΘΗΜΑ:

Αρχαία Ελληνική Γραμματεία *Ομηρικά έπη: Ιλιάδα*

ΥΛΙΚΟ:

Εισαγωγή της Ιλιάδας με ερωτήσεις και απαντήσεις

Εισαγωγή

1. Ποια είναι τα αρχαιότερα έργα της Ευρωπαϊκής λογοτεχνίας που μας παραδόθηκαν ολόκληρα ;

Η Ιλιάδα μαζί με την Οδύσσεια αποτελούν τα αρχαιότερα έπη, όχι μόνο της ελληνικής, αλλά και της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας, που μας παραδόθηκαν ολόκληρα.

2. Πότε γίνεται η σύνθεση των ομηρικών επών;

Τα έπη τοποθετούνται χρονικά στο δεύτερο μισό του 8ου αιώνα π.Χ. Η σύνθεση της Ιλιάδας προηγείται της Οδύσσειας και τοποθετείται γύρω στο 750 π.Χ.

3. Ποια είναι η έκταση της Ιλιάδας συγκριτικά με την Οδύσσεια, και πώς δηλώνονται οι ραψωδίες της;

Η έκταση της Ιλιάδας είναι κατά 3.500 στίχους περίπου μεγαλύτερη από την Οδύσσεια, δηλαδή 15.693 στίχοι, και χωρίζεται, όπως και εκείνη, σε 24 ραψωδίες, όσα και τα γράμματα του ελληνικού αλφάβητου. Οι ιλιαδικές ραψωδίες δηλώνονται με ένα κεφαλαίο γράμμα (ενώ της Οδύσσειας με μικρό).

Ιλιάδα και Ιστορία

4. Πότε συντέθηκε η Ιλιάδα και σε ποια εποχή συνέβησαν τα γεγονότα στα οποία αναφέρεται;

Η Ιλιάδα συντέθηκε τον 8ο αιώνα (γεωμετρικά χρόνια) αλλά αναφέρεται σε αναμνήσεις μιας άλλης εποχής, της μυκηναϊκής, στο τέλος της οποίας έγινε ο Τρωικός πόλεμος (12ος αιώνας π.Χ.). Αναφέρεται δηλαδή σε ένα ένδοξο παρελθόν γεμάτο ηρωικές πράξεις.

2

5. Ποια είναι η σχέση της Ιλιάδας με την ιστορία;

Η Ιλιάδα χρησιμοποιεί την ιστορία ως πηγή έμπνευσης αλλά δεν είναι ιστορία. Η πραγματικότητα της Ιλιάδας είναι μια πλαστή (=ψεύτικη) πραγματικότητα και αποτελεί σύνθεση στοιχείων που επισώρευσαν οι αιώνες στο πεδίο της ιστορίας και στοιχείων φανταστικών, τα οποία οφείλονται στη δημιουργική φαντασία του ποιητή. Άρα η Ιλιάδα αν και χρησιμοποιεί ως πρώτη ύλη την ιστορία, είναι πρωτίστως ποίηση και το ιστορικό υλικό έχει υποστεί ποιητική επεξεργασία από ένα δημιουργό που ήθελε με το έργο του περισσότερο να τέρψει (= να ευχαριστήσει) το ακροατήριό του.

6. Γιατί η Ιλιάδα δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ιστορική πηγή για τον αιώνα στον οποίο αναφέρεται (δηλαδή τον 12ο αιώνα π.Χ.) ; Για ποια εποχή μας δίνει περισσότερες πληροφορίες;

A) *Επειδή ο ποιητής αναπαριστά μια εποχή πολύ πιο μακρινή από τη δική του (ο Τρωικός πόλεμος είχε γίνει 400 χρόνια πριν), απεικονίζει μέσα στο έργο του τον κόσμο της δικής του εποχής (γεωμετρικά χρόνια, 8ος αιώνας π.Χ.). Γι' αυτό θα δούμε ότι οι συνήθειες, οι αντιλήψεις, οι θεσμοί και τα υλικά που χρησιμοποιούν οι ιλιαδικοί ήρωες ήταν γνωστά στην εποχή του ποιητή αλλά όχι και στο μυκηναϊκό άνθρωπο.*

3

B) *Επειδή, επίσης, δεν είναι λίγες οι φορές που ο ποιητής προσθέτει και στοιχεία εντελώς φανταστικά και εξωπραγματικά.*

Άρα δεν πρέπει να αντιμετωπίζουμε την Ιλιάδα ως ιστορική πηγή για τον αιώνα στον οποίο αναφέρεται. Αντίθετα, λόγω των πολλών αναχρονισμών, δίνει περισσότερες πληροφορίες για την εποχή κατά την οποία συντέθηκε (γεωμετρικά χρόνια 8ος αιώνας).

Περιεχόμενο, θέμα και δομή της Ιλιάδας

7. Ποιο είναι το θέμα της Ιλιάδας;

Το θέμα αποκαλύπτεται στον ακροατή του έπους από τους πρώτους κιάλας στίχους. Στο πρωτότυπο κείμενο η πρώτη λέξη είναι μῆνις (= θυμός, οργή). Αυτό είναι και το θέμα του έπους, η οργή δηλαδή του Αχιλλέα μετά τη σύγκρουσή του με τον αρχιστράτηγο των Αχαιών, Αγαμέμνονα.

8. Πώς προκλήθηκε η «μῆνις»;

4

Ο θυμός (η μῆνις) του Αχιλλέα προκλήθηκε με αφορμή τη μοιρασιά των λαφύρων. Συγκεκριμένα, ο Αγαμέμνονας είχε πάρει ως γέρας (= πολεμικό λάφυρο) τη Χρυσίδα, κόρη του ιερέα του Απόλλωνα Χρύση. Έπειτα από παράκληση του Χρύση, ο Απόλλωνας έστειλε λοιμό (=κολλητική ασθένεια) στο στρατόπεδο των Αχαιών, για να τους τιμωρήσει για την αρπαγή της Χρυσίδας. Έτσι ο Αγαμέμνονας υποχρεώθηκε να επιστρέψει τη Χρυσίδα στον πατέρα της. Απαίτησε όμως να πάρει αυθαίρετα ως λάφυρο τη Βρισηίδα, που ήταν το γέρας του Αχιλλέα. Το γεγονός αυτό προσέβαλε τον Αχιλλέα, που σε μια έκρηξη θυμού και ύστερα από μια έντονη σύγκρουση αποφασίζει να αποχωρήσει από τον πόλεμο μαζί με τους Μυρμιδόνες (=στρατιώτες του). Ο Αχιλλέας επανέρχεται στη μάχη

μόνο προς το τέλος του πολέμου, όταν ο Έκτορας σκότωσε το φίλο του Πάτροκλο και αυτός, διψασμένος για εκδίκηση, θέλει να σκοτώσει το πρωτοπαλίκαρα των Τρώων.

9. Ποια η πρωτοτυπία του Ομήρου; Γιατί το έργο ονομάστηκε Ιλιάδα και όχι Αχιλλής;

Η μήνις του Αχιλλέα αποτελεί την αφετηρία και το κύριο θέμα της Ιλιάδας. Η πρωτοτυπία του Ομήρου είναι ότι γύρω από αυτό το θέμα, το οποίο αποτελεί μόνο ένα επεισόδιο του δέκατου χρόνου της πολιορκίας της Τροίας, καταφέρνει να παρουσιάσει τους αγώνες των Ελλήνων γύρω από το Ίλιον (άλλη ονομασία της Τροίας), στη διάρκεια της δεκάχρονης πολιορκίας, γεγονός που δικαιολογεί και την ονομασία του έπους, Ιλιάδα και όχι Αχιλλήδα.

5

10. Ποιο είναι συνοπτικά το θέμα και ποιο το περιεχόμενο της Ιλιάδας;

Το θέμα της Ιλιάδας είναι η μήνις του Αχιλλέα, ενώ το περιεχόμενό της είναι ο δεκάχρονος πόλεμος των Αχαιών στην πεδιάδα της Τροίας (Τρωικός πόλεμος). Η μήνις του Αχιλλέα δίνει αφορμή στον ποιητή να μας παρουσιάσει αυτόν τον πόλεμο.

11. Με ποιο τρόπο περιγράφει ο ποιητής τον δεκάχρονο πόλεμο;

Ο ποιητής δεν περιγράφει τον δεκάχρονο πόλεμο από την αρχή, αλλά αποσπά από τα δέκα χρόνια μια μικρή χρονική περίοδο που καλύπτει 51 ημέρες, πριν από την άλωση της Τροίας. Το έπος τελειώνει με το θάνατο και τον ενταφιασμό του Έκτορα, του βασικού υπερασπιστή της Τροίας. Η συνέχεια (άλωση και καταστροφή της Τροίας, αιχμαλωσία των μελών της βασιλικής οικογένειας κτλ.) παρουσιάζεται σε άλλα έπη.

12. Πώς καταφέρνει ο ποιητής να παρουσιάσει δέκα χρόνια πολέμου μέσα σε 51 μέρες;

6

Οι 51 αυτές ημέρες είναι το χρονικό παρόν του έπους. Μέσα σ' αυτό όμως γίνονται:

α) αναφορές στο παρελθόν με αναδρομές στα περασμένα και ένθετες διηγήσεις (εγκιβωτισμούς) παλαιών γεγονότων,

β) προαναγγελίες για το μέλλον.

13. Ποιες ήταν οι αιτίες των δεινών των Αχαιών;

Η μήνις του Αχιλλέα, σε συνδυασμό με την απόφαση του Δία να ικανοποιήσει τον ήρωα βοηθώντας τους Τρώες (Διός βουλή), έπειτα

από παράκληση της μητέρας του Θέτιδας, υπήρξε γενεσιουργός αιτία πολλών δεινών για τους Αχαιούς.

14. Πώς εξελίχθηκαν τα γεγονότα μετά την μῆνιν του Αχιλλέα ;

Η αποχή του ισχυρότερου Αχαιού, δηλαδή του Αχιλλέα από τη μάχη είχε ως συνέπεια οι Τρώες, με τη βοήθεια του Δία, να προβάλουν αποφασιστική αντίσταση και να σημειώσουν σημαντικές νίκες, που οδήγησαν στην επιμήκυνση του πολέμου. Βέβαια, υπήρχαν και άλλοι σημαντικοί ήρωες που πραγματοποιούν σπουδαία κατορθώματα (αριστείες) στο πεδίο της μάχης όσο λείπει ο Αχιλλέας. Παρ' όλες όμως τις παροδικές επιτυχίες των Αχαιών, οι Τρώες με τον ισχυρό πολέμαρχό τους, τον Έκτορα, είχαν την πρωτοβουλία στον πόλεμο, γιατί αυτόν τον τελευταίο μόνο ο Αχιλλέας μπορούσε να του αντιμετωπίσει. Όταν όμως ο ήρωας, μετά το φόνο του Πάτροκλου από τον Έκτορα, συμφιλιώνεται με τον Αγαμέμνονα και παίρνει και πάλι μέρος στον πόλεμο, σκοτώνει το πρωτοπαλίκαρο των Τρώων, οπότε η ζυγαριά γέρνει και πάλι προς το μέρος των Αχαιών και η άλωση της Τροίας φαίνεται να πλησιάζει. Αυτήν όμως δε θα τη διηγηθεί ο Όμηρος στην Ιλιάδα.

15. Πως φαίνεται η τεράστια σημασία της οργής (μήνιδος) του Αχιλλέα;

Η μεγάλη σημασία της οργής του ήρωα φαίνεται από τη συχνότητα με την οποία εμφανίζεται το θέμα αυτό στο έπος τόσο σε σχέση με τους θνητούς, καθώς οι ήρωες πολλές φορές θα θυμηθούν τον Αχιλλέα και θα αναφερθούν στην απουσία του, όσο και σε σχέση με τους θεούς, των οποίων οι συζητήσεις και οι ενέργειες βρίσκονται σε στενή συνάρτηση με τη μῆνιν του Αχιλλέα. Το θέμα επομένως του θυμού του Αχιλλέα διατρέχει όλη την Ιλιάδα. Παράλληλα, γύρω από αυτό ο ποιητής πλέκει το περιεχόμενο του έπους, που είναι πολύ ευρύτερο, και χρονικά και θεματολογικά, από το θέμα της μήνιδος, δηλαδή τους δεκάχρονους αγώνες των Αχαιών γύρω από την Τροία (Ιλιον).

8

16. Τι ήταν οι αριστείες;

Ήταν τα σπουδαία κατορθώματα που πραγματοποιούσαν οι ήρωες στο πεδίο της μάχης.

Διαφορές Ιλιάδας και Οδύσσειας

17α. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά το ύφος και πού οφείλονται;

Η Ιλιάδα έχει δραματική πυκνότητα που οφείλεται στο νεαρό της ηλικίας του ποιητή, ενώ το η Οδύσεια έχει αφηγηματικό ύφος που ταιριάζει καλύτερα σε ένα έργο των γηρατειών. Η διαφορά όμως του ύφους οφείλεται ακόμη στο διαφορετικό θέμα του κάθε έργου.

17β. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά το θέμα;

9

Η Οδύσεια μοιάζει με ναυτικό παραμύθι σε παράξενους τόπους με εξωπραγματικά όντα (Κύκλωπες, Σειρήνες κτλ.). Αντίθετα, το παραμυθένιο στοιχείο λείπει από την Ιλιάδα. Η δράση εντοπίζεται σε έναν πραγματικό κόσμο, απαλλαγμένο από τέρατα και φανταστικές περιπέτειες.

17γ. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά τους θεούς;

Οι θεοί που γνωρίσαμε στην Οδύσεια δεν είναι τόσο εγωιστές και άδικοι, όπως στην Ιλιάδα: στο νεότερο έπος έχει αρχίσει να

καθιερώνεται στον Όλυμπο κάποια ηθική τάξη. Είναι βέβαια και οι θεοί της Οδύσσειας γεμάτοι πάθη, μα δεν έχουν την πρωτόγονη εκρηκτικότητα που θα συναντήσουμε στους θεούς της Ιλιάδας οι οποίοι έχουν ανθρώπινες διαστάσεις και η συμπεριφορά τους ελάχιστα διαφέρει από αυτήν των ανθρώπων.

17δ. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά την πολιτική κατάσταση;

Η Οδύσσεια καθρεφτίζει κοινωνικά μια νεότερη εποχή, όταν ο θεσμός της βασιλείας πλέον παρακμάζει, ενώ στην Ιλιάδα βρίσκεται στην ακμή του. Η Οδύσσεια περιγράφει τη γέννηση της πόλης με συμβούλια που έχουν αποφασιστικό ρόλο δίπλα στο βασιλιά. Στο βασίλειο των Φαιάκων, λειτουργεί μια συνέλευση γερόντων, όπως αντίστοιχα στην Ιθάκη υπάρχει η συνέλευση του λαού. Είναι φανερό ότι βρισκόμαστε σε μια περίοδο μετάβασης από τη βασιλεία με την απόλυτη εξουσία σε μια νεότερη εποχή με τη δημιουργία συμβουλίων που αντιπροσωπεύουν τον λαό.

10

17ε. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά την κοινωνική τάξη των ηρώων;

Στην Ιλιάδα οι ήρωες ανήκουν στην αριστοκρατική τάξη, ενώ στην Οδύσσεια οι ήρωες ανήκουν σε όλα τα κοινωνικά στρώματα και

ακούγονται οι απόψεις και οι πόθοι των κατώτερων τάξεων (π.χ. των δούλων). Στις στρατιωτικές συνελεύσεις της Ιλιάδας, όπου αποφασίζονται τα διάφορα ζητήματα, οι απλοί στρατιώτες ακούνε, αλλά αρκούνται στο να επευφημήσουν.

17στ. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά τους δύο κεντρικούς ήρωες;

Ο Οδυσσεύς δεν έχει την ορμητικότητα του Αχιλλέα ούτε την έλλειψη του μέτρου, μα άλλες, πιο πολύτιμες στην καθημερινή ζωή, αρετές, όπως η εξυπνάδα, η επιμονή και η καρτερικότητα. Για να πετύχει το σκοπό του στηρίζεται περισσότερο στην εφευρετικότητα του νου του, παρά στη μυϊκή του δύναμη.

11

17ζ. Ποιες είναι οι διαφορές Ιλιάδας – Οδύσσειας όσον αφορά τον γενικό χαρακτήρα του κάθε έργου;

Ο χαρακτήρας της Ιλιάδας είναι πολεμικός, και γι' αυτό μερικές φορές σκληρός, ενώ της Οδύσσειας είναι πιο ήρεμος και ειρηνικός.

18. Πού οφείλονται όλες αυτές οι διαφορές;

Η Ιλιάδα γράφτηκε από τον ποιητή όταν ακόμη ήταν νέος και του άρεσαν οι πόλεμοι και γενικά η έντονη δράση. Τότε ο θεσμός της

βασιλείας ήταν ακόμα ισχυρός. Η Οδύσσεια, όμως, γράφτηκε όταν ο ποιητής ήταν γέρος, ώριμος και οπλισμένος με πείρα ζωής. Τότε η βασιλεία άρχισε να αμφισβητείται.